

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертационния труд на Жулиета Александрова Койчева на тема
„Рисунката в творчеството на Хенри Мур, Алберто Джакомети и Христо
Явашев-Кристо“**

За присъждане на научна и образователна степен „доктор“

Предмет на изследването в представения за рецензиране дисертационен труд е проучването и систематизирането на рисунките на едни от най-емблематичните и влиятелни в изобразителното изкуство на XX век творци - Хенри Мур, Алберто Джакомети и Христо Явашев-Кристо. В него авторката набляга на неограничените възможности за изобразяване и техники в рисунката, за богатите ѝ възможности при процеса на пластическото овладяване на пространството. Чрез рисуването скулпторите търсят активно художествена деформация и трансформация на образа или избраният обект. Авторката е убедена, че именно в рисунката е заложено творческото начало на всяка една идея, осенила въображението на артистите. Докторантката се е заела със задачата да докаже в своето изследване, че рисунката като отражение на силата на човешкия дух, се е превърнала във важна и неделима част от творческия процес на световнопризнатите скулптори.

Жулиета Койчева е завършила специалностите „Керамика“ и „Скулптура“ в НХА, които ѝ дават широк поглед към разнообразните проблеми в изобразителното изкуство. Подтикната от своите интереси и сериозни постижения в областта на рисунката, тя задълбочено анализира нейната роля и място в цялостния работен процес на скулпторите. Разглежда приноса ѝ за развитието на абстрактно-образното творческо мислене, като носител на новаторските възгледи на художниците и акцентира на нейното определящо място в модерната европейска скулптура.. За изследователката, навлизането на рисунката в полето на скулптурата като предпочитана форма за изразяване в условията на постмодерното изкуство „е от основно значение“. Докторантката описва и обединява в серии рисунките,

„изобразяващи иконометрични форми с дуален характер“. Чрез проследяването на семантиката на свободната рисунка и нейното развитие във времето авторката проучва и представя неповторимото и индивидуалното в творческото израстване на всеки един от артистите, включени в основната част на изследването. Разглежда в пълнота и задълбочено различните художествени и рисунъчни материали и техниката на изпълнение на скулпторите. Описва технологичната последователност в процеса на изграждане на рисунката. Определя мястото на рисунката при решаването на различните пластически, пространствени, композиционни и естетически проблеми.

В представеният докторантски труд, Жулиета Койчева изследва актуална и важна тема, която обхваща рисунката и нейната определяща роля в творчеството на едни от най-модерните творци на XX и XXI век. Текстът на изследването е в обем от 154 стр., 5 стр. Библиография и 54 стр. Приложение, в което са събрани биографични данни за скулпторите, цитирани в дисертацията. Трудът включва Цели и Задачи на изследването, Увод, Четири глави, Заключение, Библиография и Приложение.

Докторантката използва по правилен начин и в достатъчна степен избраните методи на изследване, които прилага в своята работа. Чрез Хронологичен, Съпоставителен, Теоретично-концептуален и Комплексен метод тя описва различни явления в областта на изобразителното изкуство. Дефинира понятията „творческа рисунка“, „конструктивна рисунка“, „поглед към вътрешността“, рисунките “Хувге” („Да копирам“), аксонометрични рисунки, скелетоподобни рисунки и др.

Рисуването е важна част от творчеството и на тримата автори, които са включени в основната част на дисертационния труд. Те търсят да изявят своята артистична свобода в създаването на множество рисунки, в които са отразени техните художествени идеи. Чрез рисунките художниците осъществяват активен диалог с културното световно историческо наследство.

Докторантката изследва пътя на твореца, който с помощта на авторска рисунка „отключва нивата на образното мислене“. В нея се „наслоява концепцията на пространственото възприемане като субстрат на първообраз

на замислената от него творба.“ (4 стр.) Докторантката е избрала артисти с изявена насоченост към творческата рисунка, която за тях представлява директна изява на техните духовни и пластически инвенции. Рисунката не е само и единствено отражение на художествените идеи, търсения и представи, а се явява важен първи етап на визуализация и материализация с рисунъчни материали на идеята, осенила творческото въображение. Чрез рисунката автора се стреми да види своята бъдеща творба, но и не само това, той търси нейното пластическо изявяване, осмисляне, проучва трансформацията на формата от идеята до създаването на реален първообраз. В процеса на рисуване идеята постепенно се избистря, изяснява, намира свои опорни точки. Художниците изобразяват различни деформации, като използват своята пластическа сетивност и развито въображение.

В Глава 1 Жулиета Койчева анализира „Рисунката в творчеството на скулптора Хенри Мур“.

Като човек, който има многостранно художествено образование в областите на керамиката, скулптурата, рисунката, теорията на изобразителното изкуство и като млад скулптор, докторантката е избрала да спре своето внимание първо към богатото и разнообразно изобразително и пластическо творчество на един от най-влиятелните скулптори на XX век. Свободното владение на английски, немски и руски език ѝ дават възможност, както да проучва, анализира и систематизира многообразна информация, така и да чете в оригинал специализираната литература.

Съвсем убедено мога да кажа, че Хенри Мур е един от най-великите скулптори на всички времена. Той е изключително трудоспособен, неговите пластики са разпознаваеми и не е случаен фактът, че именно негова скулптура е ситуирана пред Централата на ООН. Много музеи и частни колекции се гордеят с притежанието на негови скулптури и рисунки. Той е майстор на цялостната форма в своите произведения, има прецизен детайл и добре обмислена фактура. Освен това е познат като един от много добрите рисувачи в Европейската и Световната скулптура. Като изявен рисувач прави цели серии от рисунки на една тема. В своите рисунки той търси мекото

преливане на една форма в друга, изявява обемите с линии и тон, намира своя естетика в третирането на пространството.

Много ценно е написаното от авторката на стр. 18 относно рисуването на английския скулптор Хенри Мур, който създава творческа алтернатива на образа на човека като измества изцяло нуждата от неговото изобразяване с внушението за поетизиране на изграждания образ, чрез силата на художествено–творческите средства като използването на алегория, декомпозиране на поетичния образ и наново прекомпозиране. Скулпторът се чувства сигурен в изобразяването на сюрреалистичната реалност, използва на метафора за пространствените отношения и символни образи, които са свързани смислово с разработваната от него тема. В дисертационния труд е описан много добре и в цялост художествения метод на ранното творчество на скулптора, който показва ясната връзка между рисунките му и неговата изящна пластика. В този процес се наблюдава тенденция на развитие на неговото изкуство от рисунката към пластиката. На базата на събрания богат материал, Жулиета Койчева стига до заключението, че типичните за скулптора композиционни деформации и трансформации в пластиките му започват своето обемно оформяне именно от артистичната творческа рисунка. Взаимодействието между пластичните форми и рисунката се развиват едновременно като комплексен процес. Скулпторът е извел рисунката до нивото на естетически процес, който е неделим от визуалните изкуства.

Този метод на работа на Хенри Мур, чието значимо изкуство е реализирано в различни обществени пространства и неговата способност за импровизация във формотворчеството са ясен пример за работа на останалите творци и се превръща в отправна точка на зараждащите се промени в образността на модерната европейска скулптура. Творецът има огромно влияние в развитието на скулптурната форма с обособеното външно и вътрешно пространство.

Глава 2 е озаглавена „**Рисунката в творчеството на скулптора Алберто Джакомети**“.

Докторантката описва различни методи на рисуване и анализира важната роля на рисунките в авторските художествени търсения. За Алберто Джакомети рисунката е изследвана на световното културно наследство. Като автор търси връзка с миналите културни пластове или допир до африканския примитивизъм. Той прави множество копия на произведения не само на изкуството от Европа, Африка, Океания, Индия, но и на негови съвременници като Матис, Модилиани, Пикасо и др. Това говори за неговия активен художествен мироглед в творческото му развитие. Изследователката обръща внимание на фактът, че нарисуваните стотици рисунки съпътстват цялостното творчество на Алберто Джакомети. Намирам, че наблягането на непрекъснатото рисуване през целия живот на художниците и скулпторите е от особена важност за тях и е храна за тяхното творчество. Поemanето на много и разнообразна информация, обмислянето ѝ и последващата творческа трансформация на формата е пътят, който следва в своето развитие като автор Джакомети. Рисунката за него е непрекъснат процес на диалог между автор и световното културно пластическо наследство. Именно в този активен диалог се ражда неговата цялостна творческа концепция, в която една от основните линии е интерпретирането на реалността. Докторантката неслучайно цитира и набляга на неговите думи: „В копието се съдържа природата на обектите, която се променя.“ Личната среща с обектите и искреното авторско преживяване от общуването с произведенията на други художници обогатява творческия му мироглед. Рисуването с въглен, молив, химикал, туш, смесени техники между туш и молив. Работи някои от своите инвенции в графична техника като например литографията. Експериментира смело в областта на живописта, в която постига свой отличаващ го стил. Използва ситопечат, рисунка с масло и молив върху картон, пробва разнообразни смесени техники и медии за създаване на творческите си рисунки.

Рисунките на Джакомети са датирани и често са придружени от записки върху или около тях, което улеснява проучването и систематизирането им от изследователите му. Докторантката набляга на тезата, че рисунката на Джакомети е като събирателен образ на всички модели, които той изучава. Преди да се заеме с решаването на даден пластичен и художествен проблем, пейзаж, портрет или човешка фигура, той рисува. Жулиета Койчева не спира

своето изследване само до първоначалния период на Джакомети, свързан с проучване, изследване и интерпретиране на световното културно наследство. В своя докторантски труд тя разглежда и творческите рисунки на Алберто Джакомети, за които е характерно интерпретирането на заобикалящата го реалност, която се пречупва през погледа на субективното и е свързана с автономния му пластичен възглед. Важното значение на рисунката в творчеството на Алберто Джакомети не е само с проучването на пространството, конструкцията и трансформацията, но с тях започва раждането на неговите скулптурни произведения. В рисунката се търсят пластичните, композиционните и пространствените решения. За скулптора творческата рисунка е неделима част от процеса на интегриране на обекта в пространството. За него рисуването в процеса на създаването на скулптурата е закономерен процес. То е изява на неговата същност и индивидуалност, защото „всяко скулптурно произведение започва своя живот с идейна скица или рисунка“ (стр. 53).

В Глава 3 е представена „Рисунката в творчеството на Христо Явашев-Кристо“.

Жулиета Койчева не случайно включва в своята дисертация рисунките и проектите на Кристо. По своето същество те разширяват проблемите на рисунката като обединяват в едно най-различни рисунъчни материали – молив, въглен, пастел, емайллак, химикал, фотографии, архитектурни чертежи, технологични скици, пощенски картички, географски и топографски карти, различни мостри от платове и други използвани материали за опаковане на неговите обекти. Докторантката съвестно и професионално е избрала най-емблематичните рисунки за неговите проекти, като в своето изследване ги е подредила в хронологичен ред. Тя описва и колекциите, в които се съхраняват тези негови проекти, проектни визуализации, концептуални творби.

Набляга на фактът, че Кристо е творец със социално отговорна позиция и провежда обществен диалог за осъществяването на своите естетически намеси в пространството. Според Жулиета Койчева авторът търси „силни

послания, чрез своите опаковани обекти като променя реалността в нещо ново и различно“. (93 стр.) Христо Явашев „заменя това, което съществува в реалността с това, което той самият е определил за същесдвуващо като драматична и красива форма“. (стр. 76)

Чрез рисуването се решават различни пластически и творчески проблеми. То е терен за експериментиране, деформиране и трансформация на пространството. За Христо рисунката и неговите проекти се превръщат в средство, с което концентрира в себе си множество общочовешки ценности и се осъществява обществен диалог между твореца и обществото. Световноизвестният художник от български произход, рисува своите идеи, след което чрез тяхното реализиране намира средства за тяхната реализация. Учудващо е сходството между неговите първоначални визуализации и готовите намеси в пространството. В множество рисунки с молив и пастел и детайлни скици той търси решения на техническите проблеми, които неминуемо съпътстват неговите художествени намеси в природната среда и в опаковането на сгради и други архитектурни обекти. „Подготвителната документация, придружена от фотоколажи и логистични анализи става комплексна част от всеки един проект“. (стр. 71)

Докторантката е цитирала едно актуално мнение на британската изкуствоведка Марина Вайзи: „Христо е типичният артист на своето време, използващ материалите на съвременният свят – продукти от петролната индустрия, пластмаса, промазани платове, нетъкани полипропилени, върху бетон, стоманени кабели и стоманени стълбове“. (стр. 76)

Докторантката не споменава почти нищо за съпругата на Христо – францужойката Жан Клод, която също претендира да е учакгничка наравно с него в създаването и реализирането на проектите. Със своите комуникационни способности тя наистина има сериозен принос в рекламата и борбата за осъществяването на идеите на съпруга си.

Искам да наблегна на фактът, че Христо Явашев – Христо е българин и именно в родната си България е получил своите първи и оказва се задълбочени познания в областта на рисуването. Още в България той рисува много и почти постоянно, а запазените във Фонда на Галерия „Академия“ при

НХА етюди и до днес се считат от специалистите, за едни от най-добрите и най-ценни произведения в него.

Глава 4 е озаглавена „Съвременни тенденции на развитие и влияние на творческата рисунка при оформянето на облика на модерната европейска скулптура на XX век.“

В нея Жулиета Койчева продължава да развива проблемите на рисунката и нейната връзка със скулптурното творчество като допуска повторения на мисли и пасажии от първите три глави. Въпреки това текстът в тази глава е много интересен. Докторантката на базата на творчеството на конкретни автори разсъждава в широкообхватен диапазон на различните съвременни тенденции в скулптурата между класическият канон, академичните принципи на изграждане на рисунката, архитектурни рисунки, абстракционизма, новия реализъм, линейната конструктивна рисунка, антропоморфното формоизграждане, лендартта, концептуалното изкуство, икономорфното и емоционалното състояние на формата. С професионализъм тя изследва проблемите на творческата рисунка в променените условия на модерното и постмодерното изкуство.

След като е преминала през огромната информация за творческата рисунка, в докторския труд Жулиета Койчева заключава, че рисунката в изкуството на Хенри Мур, Алберто Джакомети и Христо Явашев има голямо развитие във времето. „Рисунката в творчеството на тези трима автори има неповторимо място в процеса на оформяне на облика на съвременното европейско изкуство.“ (стр. 150)

Дисертацията е илюстрирана с любопитни и знакови рисунки и скулптурни форми, които онагледяват по добър начин изложените в текста мисли, изследвания и творчески методи на приложение на рисунката в авторовите търсения. Считаю, че набора от снимков материал може да бъде още обогатен и с други фотографии, за да добие истинска цялост.

Докторантския труд би спечелил още от правилното цитиране на ползваната литература, албуми и автори. Въпреки това той е интересен, цялостен, изпълнен с многостранна информация и има приносен характер.

В дисертацията е използван богат библиографски материал на български, английски, немски и руски език. Докторантката включва в своя анализ множество творби, които ѝ помагат да защити тезата си.

Жулиета Койчева има четири публикации по темата на дисертацията в периода от 2013 до 2016 г.

Авторефератът на дисертацията е направен според изискванията и напълно отразява нейните цели, задачи, методология и съдържание. В него са отразени и приносите на докторския труд.

Независимо от допуснатите повторения, липсата на пряка съпоставка и взаимовръзка между рисунъчното творчество на тримата емблематични и модерни творци, и има какво още да се желае, като цяло дисертацията съдържа много достойнства и безспорни приноси, поради което имам основание и с радост предлагам на почитаемото Научно жури да присъди на Жулиета Койчева образователна и научна степен „доктор“.

04.10.2016 г.

София

Рецензент:

Доц. Цветан Стоянов